

Natuur.oriolus

bpost
PB-PP
BELGIE(N) - BELGIQUE

Retouradres: Natuurpunt,
Coxiestraat 11, 2800 Mechelen

VLAAMS DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT VOOR ORNITHOLOGIE | MAART 2022 | JG 88 | NR 1
NATUURPUNT | COXIESTRAAT 11 | B-2800 MECHELEN

natuurpunt
Studie

Eerste waarneming
Purperkoet

2

Broedgeval Kraanvogels

6

Afname Kievit
in Vlaams-Brabant

19

Eerste broedgeval van Kraanvogel in België sinds eeuwen

De Kraanvogel - eeuwenlange bewondering, wereldwijd

Kraanvogels *Grus grus* zijn zeer imposante vogels, niet alleen door hun grote gestalte maar ook door hun gedrag, zoals het indrukwekkende paringsritueel en de kenmerkende contactroep met luid en schel getrompetter. Ze zijn ook zeer gracieus als ze statig door het hoge gras schrijden en zich daarbij over hun jongen ontfermen. Of als ze met lang uitgestrekte nek en poten en met sierlijke vleugelslag overvliegen in een luidruchtige, grote V-vormige formatie. Het is dan ook niet verwonderlijk dat de Kraanvogel in zowat alle oude culturen een belangrijke plaats innam. Van de oudheid tot de hedendaagse tijd kregen Kraanvogels een bijzondere plaats in talrijke sagen en verhalen, van Japan over China tot Egypte en verder tot in Europa. De Kraanvogel werd daarin vaak voorgesteld als een verstandige en voorzichtige vogel, een geluksbrenger. In het christendom is hij het symbool van waakzaamheid en in de Japanse cultuur garandeert hij een lang leven. Daarom worden daar bij geboorten en huwelijken gevouwen Kraanvogels als cadeau geschonken. In Duitsland worden Kraanvogels 'Vögel des Glücks' genoemd. De Duitse luchtvaartmaatschappij Lufthansa ondersteunt al enkele decennia de bescherming van Kraanvogels en draagt zelfs deze vogel als logo op haar vliegtuigen.

» Chris Onkelinx, Corry Goossens, Christof Van Ackere & Willy Vanlook

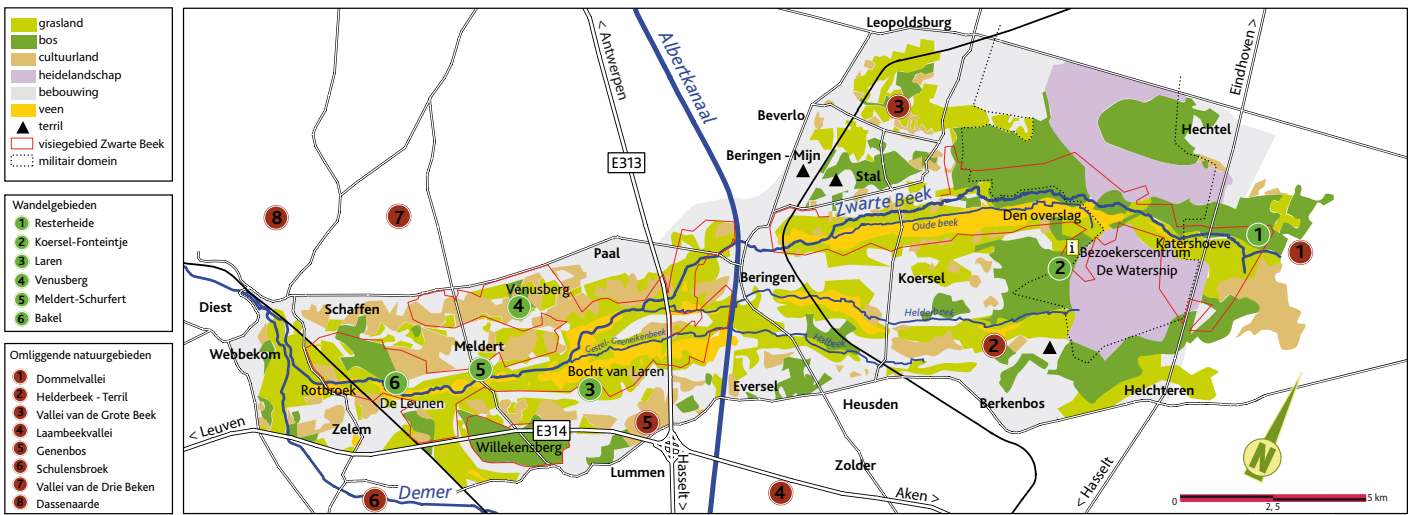
» Gru en Dru verschijnen op het toneel. 13/05/2021 (Foto Wim Dirckx, Natuurpunt)

Inleiding

In 2021 broedden voor het eerst sinds eeuwen opnieuw Kraanvogels in België. De vogels kozen hiervoor het natuureservaat van de Vallei van de Zwarte Beek uit. Het werd meteen een succesvol broedgeval, na een aantal voorafgaande jaren van verkenning van het gebied. In deze bijdrage volgt een bespreking van het broedgeval en een samenvatting van de waarnemingen van de voorafgaande jaren en van het broedproces in 2021.

Situering van de Vallei van de Zwarte Beek en het broedgeval

De Vallei van de Zwarte Beek (**Figuur 1**) is met meer dan 1.700 hectare beheerd terrein het grootste natuurgebied van Natuurpunt. Meer dan de helft van deze oppervlakte is eigendom van de vereniging. De Zwarte Beek is een typische laaglandbeek. Ze ontspringt in het grensgebied van Hechtel en Helchteren (provincie Limburg). Daarna stroomt ze enkele kilometers door het militair domein van

Figuur 1. Overzichtkaart Beekdallandschap Zwarte Beek.

Leopoldsburg en verder door Koersel. Dit bovenstroomse deel heeft een bijzonder hoge natuurwaarde. Via Beringen, Paal, Meldert en Zelem stroomt ze verder om in het Vlaams-Brabantse Diest uit te monden in de Demer. Vanaf Paal wordt de vallei breder en stroomt ze door een prachtig landschap met hoge ijzerzandsteenruggen. De Kempen gaan hier geleidelijk over in het Hageland. Ter hoogte van Meldert en Zelem sluiten de heuvelruggen de vallei steeds dichter in. In het zuiden grenst het gebied er aan het Schulensbroek. Voorbij Zelem vervoegt de beekvallei via het Rotbroek de Demervallei in Diest. In vogelvlucht bedraagt de afstand 27 kilometer, maar door haar sterk meanderend verloop is de beek veel langer. Daarbij doorloopt ze een hoogteverschil van 48 meter. Het broed- en foerageergebied van ons kraanvogelpaar beslaat vanzelfsprekend maar een deel van de vallei. Omwille van de noodzakelijke rust voor het koppel werd en wordt de precieze plaats van het broedgeval niet bekend gemaakt.

Het leefgebied

Kraanvogels stellen bijzondere eisen aan hun leefgebied: een geschikte broedplaats, een veilig en voedselrijk foerageergebied voor de jongen en voldoende rust. Stouten (2016) vernoemt op basis van literatuuronderzoek welke eisen Kraanvogels stellen aan het eigenlijke broedgebied: een vegetatiehoogte tot één meter, een ruime hoeveelheid beschikbaar voedsel, waterdiepte van minstens tien centimeter gedurende het hele broedseizoen, zoet water, (hoog)veengebied, microreliëf, de aanwezigheid van aangrenzende akker- en graslanden en een oppervlakte van minimaal 76,15 hectare.

In Nederland broeden Kraanvogels bijna uitsluitend in (voormalig) hoogveen met plassen (Schotman 2015, Stouten 2016). In Duitsland broeden ze in of aan de rand van natte elzenbroekbossen, maar soms ook in ondiepe vijvers of plassen en in moerassige vegetaties met zeggen, russen of wollegrassoorten (Nowald 2003). De meeste auteurs wijzen op het groot belang van een zeer natte nestplaats gedurende heel de broedtijd. Zo spreekt Schotman (2015) van ‘gebieden met tenminste tot in de zomer kniediep water van liefst 1 hectare of meer’ en Schouten (2016) over ‘een waterdiepte van minstens 10 cm’. In Duitsland vermeldt Nowald (2003) ‘minstens 25-50 cm’ en Dirks (2011) ‘knietiefem Wasser, meist 30 bis 60 cm’.

De Vallei van de Zwarte beek wordt voornamelijk gekenmerkt door de aanwezigheid van bloemrijke hooilanden, diverse soorten moerasvegetaties, ruigten en broekbossen. Ze vormt daardoor een geschikt leefgebied voor Kraanvogels. De nestplaats, die vrijwel

heel deze broedperiode ook als slaapplek dienst deed, bevond zich in een zeer nat laagveengebied met dominantie van Veldrus en Snavelzegge. De begroeiing bestond verder o.m. uit Pitrus, Grote Lisdodde, Grote Egelskop, Melkeppe, Grote Wederik, Holpijp, Moerasspirea, Waterdrieblad en Wateraardbei. Daar vonden de broedende vogels voldoende dekking en waren de eieren en jongen in zekere mate beschermd tegen natuurlijke vijanden als Vossen en Everzwijnen.

Het leefgebied van de kraanvogelfamilie bestond verder uit uitgestrekte hooilanden en natte ruigten, die een ideaal foerageergebied vormden voor de ouders en de meestappende jongen. Hun eten wordt immers door de ouders niet naar het nest gebracht. Volwassen Kraanvogels zijn niet kieskeurig. Op hun menu staat allerlei dierlijk en plantaardig materiaal: insecten, wormen, slakken, muizen, kikkers, kleine vissen, maar ook eikels, bessen, aardappelen, groenten, granen en zelfs wortels of knollen van meerdere plantensoorten (Bijlsma 1999, Nowald 2001). Maar voor de jongen is dat totaal anders. Als die hongerig zijn moeten ze al dadelijk mee op stap met hun ouders, die pikken in het rond om de kuikentjes allerlei kleine ongewervelden als slakjes, wormpjes of pissebedden toe te stoppen. Aanvankelijk foerageerde de kraanvogelfamilie voornamelijk in de ruige hooilanden en moerassige vegetaties in de onmiddellijke omgeving van het nest. Stelselmatig werd de foerageeropervlakte uitgebreid. Het behoud van faunastroken in de reservaatpercelen heeft hier ongetwijfeld tot een grotere prooierijkdom geleid. Naast voldoende voedsel vonden de vogels er ook de nodige dekking, waardoor ze nauwelijks opvielen tijdens hun foerageertochten. In tegenstelling tot in andere landen werd vrijwel niet gefoerageerd in agrarisch gebied. Akkers zijn hier nauwelijks aanwezig of ongeschikt als foerageergebied en vochtige hooilanden blijven vrijwel beperkt tot het natuurgebied.

Het broedgebied was verder omgeven door struweel en bos. Daardoor bleef de menselijke verstoring beperkt. Kraanvogels worden in de broedperiode gemakkelijk verstoord door mensen. Schotman (2015) vermeldt: ‘In open gebied is de verstoringafstand 500 meter, deze is kleiner naarmate de afscherming beter is’. Schouten (2016) schrijft: ‘Kraanvogels bouwen voornamelijk nesten op een afstand van 500 tot 1.000 meter van menselijke verstoring zoals paden en recreatie’. Het Beheerplan Fochteloërveen (An. 2016) vermeldt: ‘De verstoringafstand van de Kraanvogel bedraagt in de foerageergebieden rond het Fochteloërveen gemiddeld zo’n 350 meter. Met jongen is de verstoringafstand ongeveer 500 meter (mond. med. H. Feenstra)’. Natuurpunt stelde de maaiactiviteiten

in het broedgebied uit en richtte een kraanvogelwacht op, die een oogje in het zeil hield. Door de vernatting was de toegankelijkheid van het leefgebied bovendien verkleind en dat heeft zeker ook in het voordeel van de Kraanvogels gespeeld. Dit maakte dat er nauwelijks problemen werden vastgesteld. Zolang de verstoring beperkt was en op redelijke afstand plaatsvond, drukten de Kraanvogels en hun jongen zich neer. Als de verstoring te sterk werd, liepen ze weg. Daarvoor was het leefgebied met veel hoog opgeschoten vegetaties eveneens zeer geschikt.

Natuurbeheer, -herstel en -inrichting in de Vallei van de Zwarte Beek

De veengronden in de vallei werden eertijds ingericht als hooiland. Omstreeks het midden van de vorige eeuw werd het grootste deel daarvan verlaten. Heel wat percelen verruigden of werden omgevormd tot populieraanplantingen. Maar ook deze werden vrij snel aan hun lot overgelaten. Op vraag van de landbouwsector werd in de jaren zeventig een deel van de vallei sterk gedraineerd. Grote delen verdroogden, verlaten percelen verruigden of verbosten. Op de natste plaatsen bleven evenwel nog heel wat restanten aanwezig van kleine zeggenvegetaties, dottergemeenschappen en moeraspirearuitgen. Reden voor de Belgische Natuur- en Vogelreservaten, de voorganger van Natuurpunt, om hier een natuureservaat uit te bouwen. Het traditioneel reservaatbeheer werd opgestart, maar er werd onmiddellijk ook al veel aandacht besteed aan natuurherstel. Dat gebeurde onder meer door het tegengaan van verbossing en het vernatting van het uitdrogende veen. Vanaf 2014 werden deze activiteiten nog aanzienlijk uitgebreid en versterkt door terreinwerkzaamheden in uitvoering van het natuurinrichtingsproject, een initiatief van het ANB en de VLM. In andere delen van het reservaat werd met een nieuw initiatief, Care Peat, het veenherstel opgestart.

Deze ingrepen verhoogden de kans dat Kraanvogels zich zouden vestigen. Bij inrichting en beheer van het reservaat werd bovendien zorg gedragen voor de verticale structuur in de vallei waardoor slaapmossen, kleine zeggensoorten en veenmossen de kans kregen om door te groeien. In deze microstructuur ontwikkelde zich bulkvoedsel voor Kraanvogels en hun kuikens. Sommige goed ontwikkelde delen werden niet gemaaid en boden zo beschutting aan het nest en de kuikens. Voor de oudervogels en de kuikens is het nodig om bij gevaar hierin te kunnen vluchten en zich neer te drukken in de hogere vegetatie. Bovendien vinden niet alleen de Kraanvogels maar ook Waterral *Rallus aquaticus*, Porseleinhoen *Porzana porzana* en Watersnip *Gallinago gallinago* hier een uitgelezen broedgebied. Deze laatste soort heeft er nog steeds haar laatste en belangrijkste toevluchtsoort van het land. Het reservaat herbergt er dan ook in de meeste jaren nagenoeg de volledige Belgische populatie.

De droge zomers van 2017-2020 zorgden in heel wat broedgebieden voor grote problemen bij broedende Kraanvogels. Daardoor werden nesten gemakkelijker bereikbaar voor predatoren als Vos en Everzwijn, soorten die hier ook veel voorkomen. Ook stierven op vele plaatsen jongen als gevolg van voedseltekort. Bij verdroging neemt het voedselaanbod immers af (webref 1, webref 2, webref 3, M. Hake in Nowald 2003).

Naast een bijdrage aan de biodiversiteit hadden deze vernattingsinitiatieven nog andere gunstige ontwikkelingen, o.m. op de waterhuishouding. In drogere periodes bleef veraarding van het veen uit, in perioden met veel neerslag werd het water veel langer vastgehouden. Door vernatting werden bovendien de goed bewaarde dikke veenpakketten veiliggesteld voor mineralisatie, waardoor een massa CO₂ behouden bleef in de bodem. Door dit hydrologisch her-

stel ontstonden er grotere natte zones in het beekdal. Kraanvogels konden er een veilig nestplatform bouwen omringd door water, bijzonder moeilijk bereikbaar voor predatoren.

Noodzaak tot beveiliging van het broedgeval

Kraanvogels zijn in hun broedgebied extreem gevoelig voor verstoring. Alles werd in het werk gesteld om dit eerste zekere broedgeval kans tot slagen te geven. Van bij de aanvang van het broedproces in maart tot en met het vliegvlug worden van de jongen in juli werd elke dag gevreesd voor verlies van eieren of jongen. Kraanvogels zijn immers grondbroeders, hun kuikens nestvlieders. Daardoor zijn de jongen de eerste elf weken bijzonder kwetsbaar. Om de slaagkansen te vergroten, werd er in eerste instantie geen ruchtbaarheid aan gegeven. Tevens werd (met de steun van ANB) een kraanvogelwacht opgericht.

De vogels werden door slechts twee waarnemers vanop grote en veilige afstand en vanachter struikgewas geobserveerd. De Vallei van de Zwarte Beek is op de meeste plaatsen smal. Daardoor kon er steeds vanuit de beboste valleirand geobserveerd worden, zodat de waarnemers verscholen bleven in de begroeiing. Dat zorgde voor voldoende gevoel van veiligheid voor de vogels en maakte controle toch goed mogelijk. Over de hele broedperiode werden er een paar honderd terreinbezoeken uitgevoerd, van zonsopkomst tot na zonsopgang. Tweemaal werden er filmopnames gemaakt om het verloop van het broedproces te documenteren. Het slagen van de filmopnames was ondergeschikt aan het verzekeren van de veiligheid van het broedverloop. Het mag uiteindelijk een wonder heten dat deze bijzonder zorgzame oudervogels erin geslaagd zijn hun twee jongen groot te brengen.

Het bestuur van Natuurpuntafdeling Beringen had graag vele natuurliefhebbers laten meegenieten van deze geliefde vogelsoort, maar de extreme verstoringgevoeligheid van broedende Kraanvogels liet dit niet toe. Na minstens tien en een halve week lang als niet-vliegvlugge kuikens verscholen geleefd te hebben in een veenmoeras, bleven ze zich (nu vliegvlug) nog zeven weken lang hardnekkig verbergen tijdens hun voedseltochten. In vogelvlucht besloeg dit deel een lengte van vier kilometer. Ook in deze periode was het bijzonder moeilijk de vogels te observeren of ze terug te vinden. De hoop dat vele mensen tijdens de nazomer zouden kunnen meegenieten van de kraanvogelfamilie vanaf de toegankelijke wandel- en fietspaden bleek ijdel. Slechts zeer uit-

› Kraanvogelnest, of wat er nog van rest. Wat er nog overblijft van het nest steekt nog net boven het water uit. Het dik en nat veenpakket was hier onbegaanbaar. 22/11/2021 (Foto Natuurpunt Beringen)

» Een groepje Kraanvogels heeft de nacht doorgebracht in de Vallei van de Zwarte Beek. 13/11/2013 (Foto Marcel Van Waerebeke, Natuurpunt Beringen)

zonderlijk konden wandelaars de vliegende vogels waarnemen. Kraanvogelouders doen er alles aan om hun jongen af te schermen. Ze laten zich alleen vliëgend zien als de situatie hen daartoe dwingt. Dat gebeurde dan tijdens hun vlucht van de slaappleats naar een nieuw foerageergebied. Zelfs voor omwonenden en wandelaars bleven de waarnemingen schaars en veelal beperkt tot wat trompetgeluiden, die tot ver in de omgeving te horen waren.

Ruimtegebruik van de Kraanvogels

Volwassen Kraanvogels hebben een zeer uitgestrekt leefgebied. Vorige zomer en begin 2021 strekte dat zich uit over een afstand van 5 tot 7 kilometer. Voor Kraanvogels die hun jongen grootbrengen is dat gebied veel kleiner. In tegenstelling tot kuikens van reigers of ooievaars, die hun voedsel krijgen in een hoog en veilig nest, moeten kraanvogelkuikens vanaf hun eerste levensdag tot ze behoorlijk kunnen vliegen voortdurend hun ouders volgen. Meelopen krijgen ze dan het noodzakelijke voer, duizenden ongewervelden, door hen aangereikt. Daarvoor moeten ze dagelijks een groot gebied doorkruisen, met alle problemen en risico's vandien. Voor ze vliegvlug zijn moet alle voedsel ter plekke in een makkelijk 'bewandelbaar' en aaneengesloten gebied bemachtigd kunnen worden. Dit kunnen we voor deze vogels het broedgebied noemen.

Aanvankelijk bleef het voedsel zoeken beperkt tot de omgeving van de nestplaats. De laatste waarneming van een niet-vliegvlug jong gebeurde op 7 juli. Naarmate de jongen groter werden, trokken de vogels steeds verder weg. De eerste waarneming van kuikens buiten dit beperkte opgroeigebied gebeurde op 18 juli, op een leeftijd van 80 dagen. De vogels werden toen een halve kilometer verder opge-

merkt. Opvallend is dat er geen enkele waarneming was waarbij de jongen vlieg oefeningen hielden. We veronderstellen dat de jongen tussen 8 en 12 juli hun eerste vlucht naar een ander terrein ondernamen. Toen hadden ze de leeftijd van tien en een halve week bereikt en moeten ze krachtig genoeg geweest zijn om feilloos een moerasbos over te steken en een halve kilometer te vliegen naar nieuwe voedselgronden. Eén waarneming van het mannetje dat kwam aanvliegen op de slaappleats op 12 juli is hier een aanwijzing voor. Dit is ook de enige waarneming van de Kraanvogels tussen 7 en 18 juli. Het illustreert hoe deze vogels zich in de vallei aan het oog konden onttrekken.

Het effectieve broedgebied dat gebruikt werd door de Kraanvogels had een oppervlakte van 33 ha. Daarmee was het veel kleiner dan de territoria in Duitsland, met een gemiddelde van 76,15 ha (Nowald 2003) of in het Fochteloërveen in Nederland met 65 ha (Feenstra 2010). In het Soortbeschermingsplan Kraanvogels van de Nederlandse provincie Limburg staat onder de hoofding Wat Kraanvogels nodig hebben: 'Voor het opgroeien van de kuikens, gebieden met 50 tot 150 hectare prooirijke natuur of landbouwgronden zoals extensief grasland of kleinschalige gevarieerde akkers' (Schotman 2015). In dit kleine broedgebied moet dus een zeer rijk voedselaanbod geweest zijn om in zo'n slechte zomerperiode twee jongen groot te kunnen brengen.

Belangrijk om weten voor het beheer is dat de vogels gedurende hun ganse aanwezigheid uitsluitend geobserveerd werden op percelen die onder het beheer van Natuurpunt vallen. Zelfs de weinige keren dat de vogels de grenzen van het veenmoeras overschreden was dit het geval. De vogels werden op geen enkel landbouwperceel in de omgeving waargenomen.

▶ Vertrekkende Kraanvogels na een overnachting in de Vallei van de Zwarte beek. 22/11/2014. (Foto Marcel Van Waerebeke, Natuurpunt Beringen)

Bijzondere gedragskenmerken en vaststellingen

Gedurende de veldbezoeken aan het kraanvogelpaar stelden we volgende gedragingen vast:

Het aanhouden van de nestplek als slaapplek

Zeer opvallend was de dagelijkse terugkeer van het hele gezin naar de broedplek. Dit werd tot en met 19 augustus herhaaldelijk vastgesteld. Dat gedrag is van Kraanvogels goed gekend. Op die moerassige onder water staande plek werd telkens overnacht. Korte tijd nadat de vogels vertrokken waren, werd de broedplek bezocht. Toen was er al geen nestplatform meer vast te stellen. Wel waren er vele looppaadjes zichtbaar. Op 22 november werd de nestplaats opnieuw bezocht. De aanwezigheid van talrijke wroetplekken van Everzwijnen, de felle juliregens, de late datum van het plaatsbezoek en de moeilijke toegankelijkheid van het terrein maakten dat er van een nest vrijwel niets meer kon vastgesteld worden.

Het opvallend zorgzame gedrag van de oudervogels

Het is bijzonder dat de vogels erin slaagden in hun eerste broedjaar op deze plek twee jongen groot te brengen. Elke dag opnieuw werd er voor het mislukken van het broedproces gevreesd. We denken in de eerste plaats aan de bedreiging die van Everzwijnen uitgingen. Voor hun wild en onvoorspelbaar gedrag, waarbij de moerasen baggerend en plonzend doorkruist worden, werd het meest gevreesd. Reeën vormden voor de vogels slechts een klein probleem, maar de langdurige en veelvuldige aanwezigheid tot zeer dicht in de buurt had voor de kuikens toch slechter kunnen aflopen. Een of meer jagende Wolven hebben toen de jongen nog niet vliegvlug waren in de buurt schapen doodgebeten, waardoor ook met vrij grote zekerheid kan gezegd worden dat de Wolven in de broedomgeving van de Kraanvogels op jacht gingen. Ook Steenmarter en Buning werden er in het schemerdonker opgemerkt. Hoewel hij hier veel voorkomt, werd Vos, die bekendstaat als een belangrijke predator van kraanvogeleieren en -jongen, niet gezien in de broedomgeving. Regelmatig werd een Bruine Kiekendief *Circus aeruginosus* geobserveerd en Buizerd *Buteo buteo* was er dagelijks waar te nemen. Havik *Accipiter gentilis* nestelde op slechts enkele honderden meters afstand en de Oehoe *Bubo bubo* die in de omliggende bossen broedt, had er ook zijn jachtterrein.

Het welslagen van dit broedgeval hebben de jongen zeker te danken aan de bijzonder attente ouders. Deze voorbeelden, al zijn het soms details, verduidelijken die grote zorg en oplettendheid:

- Stelselmatig zochten beide ouders 's avonds de veilige slaapplek op, gelegen in een zeer nat deel van het veen.
- Beide oudervogels waren voortdurend bijzonder waakzaam, waarbij minstens één vogel de wacht hield. Op 13 mei was dat zichtbaar tot 22:05, toen in het duister elke waarneming onmogelijk werd. Op 20 mei was het voor het vrouwtje blijkbaar noodzakelijk om nog tot 22:20 te foerageren, waarna het nog overging tot het houden van de wacht, wat zichtbaar bleef tot 22:35. Aangezien dat waken telkens doorging zolang de zichtbaarheid het toeliet, mag verondersteld worden dat er telkens een oudervogel rechtstaand de hele nacht door de wacht hield.
- Bij het verschijnen van mensen of bij het naderen van Everzwijnen werden veilige plekjes opgezocht en daarbij werd soms afleidingsgedrag vertoond en zelfs een Everzwijn verjaagd.
- De broedperiode van de Kraanvogels in 2021 was bijzonder koud en nat. Bij hevige sneeuwval of hagelbuien, maar ook bij uitzonderlijk koud en nat weer, besteedden de oudervogels bijzondere aandacht aan de bescherming van de kleine kuikens. In die extreme omstandigheden werd ook nog eens voldoende voedsel voor de jongen vergaard.
- Tijdens het voedsel zoeken controleerden de oudervogels voortdurend of de kuikens goed konden volgen. Als dat niet het geval was, keerden ze naar de jongen terug.
- Om de precieze locatie van het nest visueel af te schermen van een (vermoedelijk) zichtbare waarnemer, vervoegde de oudervogel, ogenschijnlijk doelbewust, de broedende partner niet.
- Als een vliegvlug jong niet aansloot wanneer de oudervogels opstegen, bleven deze laatste rondcirkelen en roepen tot het jong hen vervoegde.
- De oudervogels bleven aanvankelijk steeds zeer dicht bij de jongen, maar ze vergrootten die afstand naarmate de kuikens groter werden, wellicht om het leergedrag te versterken.
- Ook bij het verlaten van hun leefgebied bleven de oudervogels in het gezelschap van hun jongen.

Waarnemingsverslag

Kraanvogels in de Vallei van de Zwarte Beek voor 2018

De ruime omgeving van de Vallei van de Zwarte Beek is van oudsher in gebruik als rustgebied en slaapplek voor Kraanvogels. Vrijwel elk jaar worden ze hier wel eens gesignaleerd. Maar ook in de broedtijd gebeuren er al meer dan 20 jaar sporadische waarnemingen. Zo werd in 1999 een baltsend koppel aangetroffen in een nat heidegebied in de bovenstroom. De vogels werden door een aanstormend voertuig verstoord en sloegen op de vlucht (waarneming Willy Vanlook). In hetzelfde gebied werd in 2015 een foeragerend koppel opgemerkt (waarneming Marcel Van Waerebeke).

2018: Aanwezigheid van een kraanvogelpaar in het broedgebied

Op 17 mei werd een foeragerend koppeltje Kraanvogels aangetroffen in geschikt broedbiotoop. Verdere waarnemingen of gegevens over 2018 ontbreken.

2019: Langdurige aanwezigheid van Kraanvogels in de broedperiode

Een langdurige aanwezigheid van Kraanvogels in de vallei of op het militair domein werd voor het eerst vastgesteld in 2019. Op 8 januari van dat jaar werden vier Kraanvogels gezien in de gemeente Peer (waarnemingen.be). De vogels foerageerden in het landbouwgebied aan de rand van het militair oefenterrein van de

► Koppel Kraanvogels in de Vallei van de Zwarte Beek. 12/06/2015
(Foto Marcel Van Waerebeke, Natuurpunt Beringen)

► Foeragerende Kraanvogel op de valleiflank in Koersel. 15/04/2019
(Foto Marcel Van Waerebeke, Natuurpunt Beringen)

► Mannetje Kraanvogel links, vrouwtje rechts. 10/05/2021
(Foto Natuurpunt Beringen)

Luchtmacht. Op 2 maart vlogen vier vogels in noordoostelijke richting over de vallei, nabij de Katershoeve in Hechtel. In Helchteren, in de onmiddellijke omgeving, werden die dag mogelijk nog dezelfde vogels waargenomen. Eén vogel werd op 15 april 2019 foeragerend op de valleiflank in Koersel waargenomen (waarnemingen.be). De vogel verbleef er meerdere dagen. Een maand later, op 15 mei 2019, werden twee vogels gezien in Helchteren. Of dit de broedvogels van 2021 waren, weten we natuurlijk niet met zekerheid.

2020: Verkenningen van het broedgebied en de omgeving

In 2020 werden twee 'slaapnesten' van Kraanvogels aangetroffen in de vallei. In augustus en september werden in die omgeving overall kraanvogelveren gevonden. De twee vogels hadden er in de zomer geruid maar slagpennen werden er niet gevonden. Anders zou het vaststaan dat de vogels minstens drie tot vier jaar oud waren, want eerder worden die slagpennen niet vernieuwd. Wessling (2020) vermeldt in dat verband: 'Daarmee stond vast dat de vogels minstens drie of vier jaar oud waren. Daardoor konden we voor het volgende jaar 2003 op een broedgeval rekenen. En dat gebeurde ook.'

Op de geluidsrecorders die geplaatst waren voor de watersnippertellingen, waren de Kraanvogels tussen eind april en september frequent 's nachts te horen. Ook zagen terreinmedewerkers van Natuurpunt er begin september van dat jaar drie Kraanvogels. Bovendien werd vastgesteld dat deze vogels 's avonds steeds naar hun slaapnest terugkeerden.

In hetzelfde jaar werden ook vaak Kraanvogels waargenomen door boswachter Johan Van Hertem. Op 20 februari en ook op 21 maart observeerde hij vier vogels bij een ven op het militair domein. In april werden er zes keer één of twee vogels gemeld. Ook in de maand mei was er een koppel aanwezig. Op 26 mei stelde hij als toezichthoudende boswachter voor ANB balts vast om 20:30: 'Een koppel kwam aanvliegen en landde in een van de vennen, poetste zijn veren, stapte over een gemaaid perceel natte heide en startte met de balts, met veel geloop en gesprong. Dan greep er een paring plaats waarna er een duet volgde met kort en fel geroep, waarbij de vogels naast elkaar stonden, de gestrekte nek omhoog.' Op 16 juni rustte het koppeltje Kraanvogels, liggend op een duinrug bij een ven. Daarna verdwenen ze westwaarts in de richting van de Vallei

» Foeragerende Kraanvogel in de vallei van de Zwarte Beek. De bruine schouderveren wijzen op zomerkleed, niet op een immature leeftijd. 10/05/2021 (Foto Natuurpunt Beringen)

van de Zwarte Beek. Er werden toen minstens 11 waarnemingen in april, 12 in mei, 4 in juni en 5 in juli opgetekend. Op 29 juni en 7 augustus landde een koppel Kraanvogels in het vennengebied bij hun terugkeer uit de vallei. Op 2 september werden door de terreinploeg van Natuurpunt drie exemplaren waargenomen in de vallei. Dat was meteen de laatste waarneming in de broedperiode.

Over heel Limburg werden er in het najaar van 2020 heel wat doortrekkende Kraanvogels vastgesteld. Op 7 november overnachtten er een 50-tal in het vennengebied en op 18 november landden er 18 vogels om er de nacht door te brengen.

Waarnemingsverslag 2021: het eerste broedjaar

08/02. Twee Kraanvogels vliegen laag over de woonwijk aan de rand van de Vallei van de Zwarte Beek in Koersel. **16/02.** Een Kraanvogel wordt foeragerend gezien in de vallei. Af en toe klinkt er luid getrompetter. Het is onduidelijk of het van deze vogel komt. Ongeveer op hetzelfde tijdstip wordt iets verder stroomafwaarts een tweede Kraanvogel waargenomen. **19/02.** De twee

» Broedende vogel op het nest. De kop steekt boven de begroeiing uit. 26/04/2021 (Foto Natuurpunt Beringen)

Kraanvogels worden voor het eerst samen geobserveerd in de vallei. **24/02.** Om 20:05 trekt in het duister een onzichtbare, luid roepende vlucht Kraanvogels over het broedgebied noordwaarts.

05/03. Beide vogels worden buiten het broedgebied geobserveerd op een heischraal grasland. **15/03.** 06:30: twee vogels baltsen met gestrekte hals, pootgetrappel en wapperende vleugels in het broedgebied. Tot **29/03** wordt een koppel dagelijks gesignaleerd in de nabijheid van een drukke verkeersweg. **30/03.** Eén vogel vliegt vanuit het broedgebied naar een nabijgelegen terrein, een halve kilometer verder.

01/04. De twee vogels bevinden zich in het broedgebied, maar ook nu vliegt weer één vogel naar hetzelfde nabijgelegen terrein.

02/04. 15:30: Vanuit de verte zien we een vogel op een nest zitten in een zeer nat, wellicht onbegaanbaar terrein. Vanop afstand lijkt het erg verborgen te liggen in de begroeiing. In werkelijkheid is het omringd door water en ligt het niet echt verborgen in de overjarige vegetatie. **03/04.** Om 11:30 zit een vogel te broeden. Hij staat even recht om de eieren te draaien en zet zich weer neer. Een tweede vogel wandelt in de omgeving. In de dagen daarop worden de broedende vogel en de partner telkens vanop veilige afstand geobserveerd **06/04.** 07:00: Er valt veel sneeuw. De broedende vogel is daardoor nagenoeg onzichtbaar. **09/04.** 06:30: De broedvogels wisselen op het nest. **10/04.** De broedende vogel drukt zich neer en is in de begroeiing vrijwel niet te zien. **11/04.** Terwijl één vogel broedt, komt de andere aangevlogen en landt zowat 100 meter van het nest. Hij stapst naar het nest en lost de broedende vogel af. Terwijl de ene vogel broedt, verjaagt de andere een reegetje dat er foerageert. De broedende partner staat op, schikt de veren en gaat weer zitten op het nest.

12/04. 07:15: Alleen de broedende vogel wordt gezien. De volgende dagen worden telkens beide vogels waargenomen. De ene vogel broedend, de andere in de omgeving of op een verder afgelegen plek rondstappend. **15/04.** 11:30: De broedende vogel staat recht om de veren te poetsen, keert de eieren en herstelt gedurende tien minuten het nest. **17/04.** De broedende vogel controleert de omgeving, de partner is niet aanwezig of zichtbaar. **18/04.** 09:30: De broedende vogel staat vijf minuten recht om de veren te poetsen en het nest te verversen of te verstevigen met nieuwe

» De kraanvogelfamilie. De twee kuikens bevinden zich in de lagere begroeiing. Gemaaide stroken wisselen af met ongemaaide hogere ruigten die bij gevaar veel bescherming bieden. 11/05/2021 (Foto Natuurpunt Beringen)

▶ Vrouwtje Kraanvogel voedert wellicht weer een langpootmug aan haar kuiken. De rode kruinstreep is in de lengterichting van de hals korter bij het vrouwtje. 13/05/2021. (Foto: Wim Dirckx)

kluitjes, plantenwortels of stengeltjes. **19/04.** Ruim een halve kilometer van de broedplaats verwijderd wordt een Kraanvogel onverwachts opgestoten vanuit de begroeiing. Zwijgzaam vliegt hij op. Hij vliegt in de richting van een bosje waar niet te foerageren valt, wellicht om de aandacht af te leiden van de broedplek. **24/04.** De broedende vogel toont zich pas na enkele minuten zoeken. De partner zit op 50 meter van de waarnemer vandaan en wordt pas opgemerkt wanneer hij gehurkt weg sluipt, met snavel en hals naar beneden gehouden en voorwaarts uitgestrekt. De vogel sluipt richting broedplaats maar kijkt tijdig af, wellicht om de broedende partner niet te verraden. Eens voldoende ver zoekt hij weer de beschutting op, terwijl de broedende partner waakzaam blijft. Zijn koperen en nek schitteren glanzend goudkleurig in het zonlicht. **28/04.** Een reebok passeert op minder dan twintig meter van het nest. Wanneer de bok de richting van de broedende vogel uitgaat, laat die laatste zich niet zien. De reebok blijft zeker vijftien minuten in zijn nabijheid maar de kop van de broedende vogel wordt slechts enkele ogenblikken zichtbaar. **30/04.** De grote dag. Onze berekening voor het kiepen van de eieren op 30 april of 1 mei blijkt te kloppen. Kraanvogels broeden 30 dagen, het broeden begint doorgaans pas vanaf het tweede ei is gelegd (een legsel bestaat meestal uit twee eieren, Glutz von Blotzheim 1973). Bij onze aankomst om 10:10 zit de vogel op het nest. Een half uur later staat hij recht. Een minuut lang pikt de vogel naar eenzelfde plekje in het nest. Dan zet hij zich terug neer. De partner foerageert in de

verte. Een half uur later komt deze laatste vanuit het westen op vijftwintig meter hoogte aanvliegen en verdwijnt verder richting oosten. De vogel op het nest hijst zich na twintig minuten weer omhoog om daarna zachte pikbewegingen uit te voeren in het nest. Twintig minuten later herhaalt hetzelfde scenario zich. 19:15: Vijf minuten na aankomst van de waarnemer stapt de tweede vogel naar het nest. De broedende vogel verlaat het nest niet en de aankomende vogel herschikt zijn veren. De hele avond blijft de partner vlakbij het nest, gaat weer een stukje weg om dan weer terug te keren. Wanneer een Buizerd overvliegt neemt de niet-broedende Kraanvogel even de paalhouding aan, met schuin naar boven gerichte snavel, maar de Buizerd is dan al verdwenen.

01/05. 15:00: De Kraanvogel lijkt 'het nest' een meter te hebben opgeschoven. Hij zit rustig neer in de regen. Vandaag en morgen blijft het guur en nat. **03/05.** Waarnemingsafstand ca. 150 meter: beide vogels wandelen samen rond op meer dan vijftien meter van de nestplaats. Ze pikken voortdurend naar de grond, waarna ze telkens met de snavel naar hetzelfde plekje teruggaan. Dan vliegt plots één vogel onze richting uit, tot op zestig meter. Het betreft zeker een afleidingsmaneuver, waarbij de vogel alle aandacht op zichzelf vestigt en er niet voor terugdeinst om de waarnemers dichtert te benaderen. Hier foerageert hij lange tijd opvallend. Via een omweg stapt hij weer naar zijn partner. Twee en een half uur lang observeren biedt geen zekerheid over de aanwezigheid van jongen. Wel valt op dat minstens één vogel ononderbroken aanwezig blijft op de plek waarvan we vermoeden dat er zich kuikens bevinden. Nauwelijks één meter verwijderd van die plek draait de begeleidende oudervogel zijn kop terug richting vermoedelijke jongen. **05/05.** Vanuit een boom wordt een al flink gegroeid jong geobserveerd. **06/05.** 10:10: Een hoedende vogel bevindt zich op vijftwintig meter van de nestplaats en verzorgt een zichtbaar jong. Na vijf minuten komt de partner aangevlogen en zet zich vlakbij neer. Het paar trekt samen met de jongen door de vallei. Na een uur hebben ze minstens 200 meter afgelegd. Af en toe verwijderd het mannetje zich een vijftal meter, maar hij keert steeds terug naar het vrouwtje dat duidelijk het kuiken hoedt. Het mannetje heeft een hagelwitte kopvlek en een bredere helderwitte hals dan het vrouwtje. De witte wangen van het vrouwtje zijn de voorbije weken waarschijnlijk lichtjes bruin geworden. De witte halsstreep van het vrouwtje is smaller en minder goed zichtbaar. **07/05.** 07:15: Beide vogels roepen een vijftal seconden. **08/05.** Kraanvogelfilmdag voor Wim Dirckx (webref 5). De Kraanvogels slapen op het nest. Om 19:45 zijn de vogels bij aankomst niet te zien, maar na vijf minuten dagen ze opeens op terwijl ze in de richting van een elzenbroekbosje stappen. Daar volgt een rosbruin kuiken van ongeveer twintig centimeter groot. Daarna trekken beide oudervogels weer de valleivlakte in. **09/05.** 16:00: De twee oudervogels bevinden zich op 120 meter van de (verstopte) waarnemer. Bij aankomst verdwijnt het vrouwtje traag achter een elzenbroekbosje, wellicht in het gezelschap van een kuiken. Het mannetje houdt ter plaatse de wacht. Wanneer het mannetje iets later dichtert bij de waarnemer komt, is er in een flits een rosbruin kuiken zichtbaar. Voor het eerst wordt een kuiken schijnbaar alleen door het mannetje gehoed. Het kuikentje laat zich nog een zestal keer kortstondig zien in de kortere begroeiing. We krijgen die dag geen zekerheid dat er meer dan één kuiken zou zijn. **10/05.** 's Morgens wordt in alle vroegte een Everzwijn gezien, dicht bij de Kraanvogels. Het jong wordt slechts gedurende één seconde gezien. **11/05.** 13:10: Waar zijn de vogels? Niets te zien, tot er opeens twee Kraanvogels opduiken, met... twee kuikens! Het mannetje begeleidt ze door het korte frissere groen. Een laag overvliegende airbus schrikt de vogels niet eens op. Zeker nog 200 meter, in rechte lijn gemeten, leggen de

Links: het leefgebied van de Kraanvogels in de Vallei van de Zwarte beek. Rechts: Moerassprinkhanen, in groot aantal aanwezig op de foerageerplekken in de veenmoerassen van de vallei, vormen voor Kraanvogels een gemakkelijk bereikbare voedselbron. (Foto's Natuurpunt Beringen)

vogels samen af met hun kuikens. De werkelijk afgelegde afstand bedraagt zeker 300 meter. 16:17: De Kraanvogels vluchten weg voor het lawaai van een graafmachine in de omgeving.

13/05. 's Morgens wordt er in alle vroegte gefilmd. Het geluk is met de cineast en het eindeloze wachten wordt beloond. De twee kuikentjes zullen later heel natuurminnend Vlaanderen week maken. De ene langpootmug na de andere wordt door de oudervogels aangereikt aan de jongen. Deze grote insecten vormen nu het bulkvoer van de kuikens. 21:15: Het mannetje hoedt de jongen een vijftal meter van het nest verwijderd. Het kraanvogelvrouwtje staat wakend rechtop. Twee Everzwijnen baggeren door het moeras, steken de vallei over en naderen de Kraanvogels tot op zestig meter. Daarna volgen een zestal halfgrote biggen met daarachter nog een halfwas en een volgroei zwijn. Middenin het foerageergebied van de Kraanvogels plonzen de Everzwijnen in galop door het water. Wanneer daarna de rust weerkeert, zet het kraanvogelmanntje zich terug neer. Wellicht warmt het de kuikens op. Het vrouwtje waakt iets verderop met uitgestoken nek. Om 21:30 duikt een Bunzing op langs de beek. Het diertje bevriest vijf seconden, maakt dan rechtsomkeer en rent weg. Enkele dagen eerder werd op precies dezelfde plek in de schemering een Steenmarter opgemerkt. Een reebok nadert de Kraanvogels tot op een vijftal meter. Het vrouwtje strekt de nek, maar veel onrust veroorzaakt de bok niet. Het vrouwtje houdt die avond onafgebroken staande de wacht, soms met de snavel op de rug, soms poetsend. Het mannetje is meestal onzichtbaar en verwarmt ongetwijfeld de jongen. **14/05.** 19:00: Het mannetje zit neer op een twintigtal meter van het nest en hoedt blijkbaar de jongen. Van het vrouwtje is er geen spoor. 21:30: Een Kraanvogel is in de omgeving van het nest op zijn hoede voor vier Everzwijnen die het broedgebied doorkruisen. **15/05.** 07:05: Geen Kraanvogels te zien in de omgeving van de broedplaats. 13:15: Nog steeds geen Kraanvogels te bespeuren. Om 14:30 volgt de geruststelling: ongeveer 600 meter verder in de vallei worden de twee Kraanvogels met hun kuikens geobserveerd. 20:00: Weer geen Kraanvogels te bespeuren in de broedomgeving. Uiteindelijk komt het mannetje in beeld, verborgen in de hoge begroeiing van de veenvegetatie. Even later zit hij neer en nog later is het vrouwtje 50 meter verder zichtbaar. Het houdt de wacht en poetst de veren in de buurt van de nestplaats. **18/05.** 10:15: Een enkele keer laat een kuiken zich even zien, eenmaal zelfs tot tien meter van een oudervogel verwijderd. In een uur tijd worden enkele honderden

meter moeilijk begaanbare moerasvegetatie doorkruist, met de kuikentjes er steeds achteraan. Soms verwijderen de oudervogels zich 50 meter van elkaar maar ze komen steeds weer samen. Het mannetje is de hoeder van een of wellicht beide kuikens, want het vrouwtje heeft dan de rol van waakzame vogel. **20/05.** In de loop van de dag zijn man en vrouw Kraanvogel met elk een jong op stap. Wanneer ze door een onbekende oorzaak worden opgeschrikt, zoeken ze de veiligheid op van een elzenbroekbos. Om 20:35 staat het vrouwtje in de vallei op de uitkijk, op meer dan 100 meter van de nestplaats. Het mannetje is niet te zien. 21:00: Everzwijnen brullen in de omgeving van de Kraanvogels. Kort daarop laat het mannetje zich even zien bij de nestplaats. Om 21:10 springt het vrouwtje één keer een meter hoog op met fladderende vleugels. Het lijkt een oriëntatiesprong te zijn om de richting van het hoedende mannetje te kunnen bepalen. Dan loopt ze nestwaarts en tien minuten later arriveert ze. Ze loopt voorbij het nest en blijft er foerageren tot 21:30 uur. Het vrouwtje vliegt een stukje op wanneer in de verte een felle lamp aanspringt, ze vliegt weg en strijkt weer neer. Ze beschrijft lopend twee rondjes om weer bij het mannetje terecht te komen. Wanneer het mannetje opstaat, worden de twee kuikenkopjes zichtbaar. Hun rug lijkt al wat grijzer. Het mannetje flap met de vleugels en een kuikentje doet daarop hetzelfde. Het mannetje vliegt op en draait twee lage rondjes. De jongen blijven bij het vrouwtje. Het mannetje strijkt vlakbij het vrouwtje neer en maakt een baltssprong met flappende vleugels. Daarna verdwijnen de kuikens weer onder de veren van het mannetje. Het vrouwtje waakt. **21/05.** 21:04: Het vrouwtje foerageert op 150 meter van de nestplaats. In vier minuten tijd tellen we ruim honderd pikbewegingen naar de grond. Om 21:18 keert het vrouwtje terug naar de nestomgeving. Om 21:31 breekt een helse hagelbui los met korrels van 5-6 millimeter dik. Om 21:37 heeft het vrouwtje de nestplaats bereikt. Het mannetje geeft hier haast zeker beschutting aan de jongen. Het begroetingsritueel en de baltssprong van gisteren blijven uit. **23/05.** 06:15: De twee oudervogels en de twee jongen klapwieken plots in het rond. Een Everzwijn met tien jongen bracht ze in paniek. Met gespreide vleugels vluchten ze alle kanten uit. Even later achtervolgt een oudervogel het zwijn lange tijd. 21:15: Het vrouwtje foerageert en komt om 21:45 bij het mannetje aan. **25/05.** Om 6:30 worden de ouders weer met hun jongen geobserveerd in de buurt van een Everzwijn met haar jongen. **28/05.** 15:10: Op ruim 150 meter afstand merken de vogels de waarnemer op. Om het risico te ontwijken nemen ze elk een jong mee. Het vrouwtje

verdwijnt met een kuiken in de rand van het kreupelhout, het mannetje stapt met het andere jong het open terrein in. Later komt het vrouwtje en haar kuiken weer tevoorschijn. Het mannetje trekt met stevige pas verder het open terrein in. De kuikens zijn al behoorlijk gegroeid: als ze rechtop staan, steekt de kop van de grootste van de twee zeker vijf centimeter boven de rug van een ouder uit. 250 meter verderop zijn de vogels uiteindelijk in veiligheid. **29/05**. 20:50: In de moeilijk zichtbare nestomgeving bouwt het vrouwtje aan een platform. Om de twee à drie seconden zwiert het vrouwtje een kluit aarde of modder weg. Ze slaat met de vleugels, waarop het mannetje komt aanvliegen. Om 21:10 bouwen beide vogels elk aan een platform, op twee meter van elkaar. Een kuiken fladdert vlakbij de ouders rond. Om 21:40 knorren enkele Everzwijnen in de buurt. Hierop lopen beide ouders in felle pas oostwaarts, weg van de zwijnen. Om 22:00 zet het mannetje zich neer en wordt zo onzichtbaar voor de waarnemer. Het vrouwtje houdt staande de wacht. **30/05**. 09:15: De kuikens zijn al behoorlijk zelfstandig, pikken zelf naar insecten en worden nog slechts sporadisch door de oudervogels gevoederd. **31/05**. Om 06:00 zijn de vogels al op stap en hebben ze reeds een flink stuk van het terrein doorkruist.

01/06. 09:10: De oudervogels foerageren elk met een kuiken op zowat 600 m van de broedplaats. Wanneer het grootste kuiken de waarnemer opmerkt, vlucht het lopend richting nestomgeving. Beide ouders lopen achter het vluchtende kuiken aan. Het kleinere kuiken rent mee en is af en toe te zien. In vijf minuten wordt zo 300 tot 400 m door het veen afgelegd. Het grootste kuiken komt al tot halfweg de nek van een oudervogel, het kleintje komt met gestrekte nek tot halfweg de romp. Het is nu duidelijk waarom er dikwijls slechts één kuiken geobserveerd kon worden. Een waarnemer die traag opdaagt en in alle rust tot op de respectabele veilige afstand van bijna 200 meter nadert, blijkt toch te

» Vliegvlug jong, 88 dagen oud. 26/07/2021 (Foto Natuurpunt Beringen)

dichtbij en de vogels slaan op de vlucht: het grootste kuiken als gangmaker voorop, gevolgd door de rest. Ze doorkruisen een terrein van wel 500 of 600 m om het door hen als veilig beschouwde nestgebied te bereiken. **03/06**. Om 21:20 loopt een kuiken op een zevental meter van het mannetje maar de dichte, hoge begroeiing verhindert een vlotte doorgang. Daarop loopt het mannetje het kuiken weer tegemoet en loopt verder tot bij het tweede kuiken, dat met de vleugels flapt. Het vrouwtje bevindt zich op ca. 200 m van het mannetje. Ondertussen heeft het mannetje de nestomgeving bereikt. Hier zal weer overnacht worden. Het vrouwtje houdt weer de wacht. **06/06**. Omdat er in de buurt hout gezaagd wordt, trekken de vogels naar de overkant van de vallei. **08/06**. De vier Kraanvogels worden geobserveerd. Eén vogel strijkt neer op dertig meter van de waarnemer, die nu een camouflagepak draagt en een masker om zich te beschermen tegen de stekende knutjes. De oudervogel vliegt dit nieuw ogende gevaar tegemoet om het te taxeren en zo nodig een afleidingsmaneuver uit te voeren, zodat de kroost niet in gevaar komt. **10/06**. 06:00: De vogels panikeren om een onbekende reden. 16:50 uur. In de ruige begroeiing toppen de oudervogels het Rietgras af als groenvoer. **16/06**. 05:15: Het grootste jong is samen met de oudervogels heel alert voor een Everzwijn dat hen benadert. Om 21:30 uur bevinden er zich zeven Everzwijnen op de slaapplaats. **17/06**. 10:35: De Kraanvogels foerageren haast onzichtbaar langs het elzenbroekbos. De bleke kop van een kuiken reikt nu tot op vijf centimeter van de kop van een oudervogel. De snavel is bruinroze. De kruin heeft bruinere veertjes. **24/06**. Het paar stapt met de twee jongen door het moeras. Het kleinste jong heeft een groeispruit gemaakt, waardoor een groot deel van de groeiachterstand is goedgeemaakt. Het grootste kuiken lijkt haast even groot als de oudervogels. **28/06**. 22:10: De oudervogels staan bij de nestplaats. Een zevental keer is er gepiep van de juvenielen te horen.

05/07. 12:10: Geen van de vier vogels heeft zich de laatste week nog laten zien, maar we kennen de verborgen levenswijze van de vogels intussen goed genoeg. Nog een paar uur en minister Zuhail Demir komt op bezoek in de vallei. Mekkerende Watersnippers geven wel thuis maar de Kraanvogels laten zich nog steeds niet zien. De jonge vogels krijgen van de minister de passende namen Gru en Dru. 21:20: Goed nieuws. De twee oudervogels zijn terug aanwezig op de slaapplaats. Het mannetje houdt nu de wacht, maar leven beide jongen nog? Het vrouwtje zit neer en strekt af en toe haar nek uit. Everzwijnen veroorzaken weer onrust. **06/07**. Beide oudervogels laten zich zien. Twee keer vliegt een van hen op en strijkt tien meter verder weer neer. Eindelijk wordt ook terug een jong gespot. Is kleintje Dru omgekomen nog voor het een naam kreeg? Met fladderende vleugels verwijderen de oudervogels zich nu. Zo gaat het stappen door de ruige begroeiing vlotter. **07/07**. 05:15: Twee oudervogels en het oudste jong poetsen de veren in alle vroegte op een omliggende populier. **12/07**. Om 21:39 uur komt het mannetje aangevlogen vanuit het oosten. Hij strijkt neer op de slaapplaats en blijft daar staan tot de mist de zichtbaarheid wegneemt. **14 en 15/07**. Een massa regen is er gevallen. De Kraanvogels worden niet meer gezien. De waarnemingsplek kan alleen nog met lieslaarzen bereikt worden. **18/07** brengt heuglijk nieuws. De vier vogels worden een kilometer westwaarts gezien. Beide ouders nemen hier weer een jong voor hun rekening. Deze plek is voor de Kraanvogels alleen via het luchtruim te bereiken. Moerassprinkhanen springen hier overal in het rond en vormen een gemakkelijke voedselbron. De jongen zijn intussen tachtig dagen oud. Op die leeftijd horen ze zich al vliegend uit de slag te kunnen trekken. **19/07**. De vier

Wegtrekkende kraanvogelfamilie boven Nederweert. 05/09/21
(Foto Mark Koolen)

vogels foerageren terug in het veenmoeras bij de broedplaats. Dat doen ze verspreid over één hectare. **23/07**. 15:00: Een Buizerd voert een (schijn)aanval uit op een adulte vogel. De Kraanvogel weert de aanval succesvol af met een forse vleugelslag. Even later verplaatst de aangevallen vogel zich vliegend over een prikkeldraadafsluiting tot bij de drie andere Kraanvogels. Die rusten op deze zwoele namiddag goed zichtbaar uit op een verhevenheid in het moeras, in de koelte van een jong eikenbosje. **25/07**. De twee ouders verplaatsen zich van het voedselgebied, waar ze de jongen op 18 juli vliegend naartoe brachten, terug naar de nestplaats. Op **28/07** worden ze daar 's morgens weer samen opgemerkt. **29/07**. De bestuurder van de rupsmaaier van Natuurpunt, die de maaiwerkzaamheden wil aanvatten, ziet de vier Kraanvogels voor zich opstijgen. Het maaischema werd ten behoeve van de Kraanvogels herschikt.

03/08. De vogels blijven in de vegetatie uitstekend verborgen. Slechts vanuit een hogere positie kunnen ze worden gevonden. Ze rusten uit in een verderaf gelegen verdroogd deel van het terrein. Later verplaatsen de vogels zich roepend over de bomen en strijken een eindje verder neer. **08/08**. Vandaag worden er weer filmopnames gemaakt. De vier vogels vertrekken om 06:00 op de slaapplaats. Om 8:30 worden de twee ouders en een jong een kilometer verder waargenomen. Uiteindelijk vliegen ze daar weer op. Boven hun foerageerplaats draaien ze drie rondjes terwijl de adulten voortdurend roepen, tot het tweede jong een eindje verder opstijgt. Met hun vieren vliegen ze terug naar het veen in de omgeving van hun overnachtingsplek. **11/08**. 20:35: De vier vogels bevinden zich weer bij de slaapplaats, maar de door de waarnemer verraste jongen vliegen op en strijken neer in hun slaaphoekje. De ouders stappen rustig naar de slaapplek. **12/08**. 06:45: De vier vogels vliegen over het reservaat, waarbij ze een grote bocht maken in de richting van het militair domein. Op **15/08** vliegen ze elders over de vallei. **17/08**. Ruim een kilometer stroomopwaarts van de broedplaats maaien rupsmaaiers in een moerassige weide. Vier Kraanvogels komen dichtbij, wil-

len neerstrijken maar maken toch rechtsomkeer. **19/08**. 20:40: Na lang speuren in het broedgebied worden de twee koppen van de oudervogels zichtbaar. Het vrouwtje voorop, daarachter het mannetje en even is ook een jong te zien. Zo leggen beide ouders zowat 400 m af. De jongen blijven verder de hele tocht uit het zicht. Wanneer ze de slaapplaats bereiken is het 21:15. **23/08**. De vier vogels worden gezien in de vallei nabij een drukke verkeersweg. De snel voorbijrijdende auto's doen hen niet opschrikken. **24/08**. 's Avonds vliegt de familie westwaarts over een werkplaats van Natuurpunt.

04 of 05/09. In de voormiddag hoort boswachter Ernesto Zvar de oudervogels luid roepend over zijn woning vliegen. Dit blijkt de laatste waarneming in 2021 in de Vallei van de Zwarte Beek te zijn. Het is misschien het verzamel- en vertreksignaal geweest van ons broedpaar, waarbij de oudervogels roepend contact onderhielden met hun jongen. **5/09. Waarneming.nl**. In het Nederlandse Stramproy, net over de grens van het Belgisch Limburgse Stamproyerbroek, komen om 11:46 vier Kraanvogels overgevlogen. Ze vliegen noordoostwaarts. Zij worden in de vlucht gezien en gefotografeerd door veldbioloog Gijs Kurstjens. Iets verder, in Nederweert (NL), worden ze tussen 12:10 en 12:15 een tweede maal gesignaleerd door Mark Koolen. Ook hier worden ze gefotografeerd, het betreft twee adulte en twee juveniele vogels. De vermelde vliegrichting is noordwaarts. Hier mogen we stellen dat het de Belgische Kraanvogels betrof. De Vallei van de Zwarte Beek en de twee Nederlandse kraanvogelwaarnemingen liggen zowat op een noordoostwaarts lopende lijn. Nagerekend heeft het kraanvogelgezin dat laatste deel van 10,75 km van hun eerste grote vlucht afgelegd tegen een snelheid van 22 tot 27 km per uur. Enkele kilometers verder hebben ze het Nationaal Park de Groote Peel bereikt of overvlogen. Dit Nederlandse Natura 2000-gebied is een gekende pleisterplaats voor Kraanvogels.

Stamt dit eerste Belgische broedpaar af van Nederlandse vogels of zijn het misschien Duitse vogels die nu terugvlogen naar foerageerplaatsen van de vorige jaren? Om het dichtstbijgelegen Duitse kraanvogelbolwerk van het Diepholzer Moor te bereiken, moest onze kraanvogelfamilie hun vlucht nog 240 km aanhouden in noordoostelijke richting.

03 tot 20/12. In het eerste weekend van september waren onze Kraanvogels naar het noorden vertrokken. Mogelijk gebeurde dat omdat de vogels ernstig werden verstoord. Toen op 22/11/2021 een golf zuidwaarts trekkende Kraanvogels over ons land kwam, gebeurde echter iets onverwachts: de vogels keerden een tijdje terug. Tussen 3 en 20/12/2021 werden ze opnieuw dagelijks waargenomen in de vallei. Eén juveniele vogel had toen al grijze rugveren zoals de oudervogels. Het andere jong, wellicht het jongste dat trager opgroeide, was nog bruin op de rug. Het koppel was bij beide nog dat van het juveniele kleed.

We kijken alvast uit naar succesrijke vervolggaren!

Ook voor 2022 wordt de veiligheid en de rust van de Kraanvogels in de broedomgeving ondersteund door controles van natuurinspecteurs van ANB.

Craen – Kroenekraan - Kraanvogel

De oude naam *craen* en het dialectwoord *kroenekraan* zijn onmiskenbaar afgeleid uit klanknabootsingen van hun kenmerkende roep 'krroeaah – krroeaah'. Deze klanken produceren Kraanvogels vooral wanneer ze in grote groepen overvliegen. Ook in vele andere talen zien we een gelijkaardige naamgeving, ondermeer in het Duits: *Kran* en het Engels: *crane*.

Er bestaan overigens verschillende gebruiksvoorwerpen die hun naam ontleenden aan de 'craen'. Zo is er ons (water)kraantje, dat eeuwen later die naam kreeg omwille van de vorm die aan de hals van een Kraanvogel herinnert. Hetzelfde geldt voor een (hij)s kraan, verwijzend naar de lange hals die deze machine net als een Kraanvogel ver kan uitsteken. Ook het Engelse werkwoord 'to crane', is ervan afgeleid. Het betekent 'je nek uitsteken, je uitstrekken'. Ook in het Zuid-Afrikaans werd het waterkraantje naar de vogel genoemd: *kraan* (Mnl. *crane, craen*), so genoem omdat die vorm van 'n kraan aan die kop van 'n kraanvoël herinner (Etimologiewoordeboek van Afrikaans 2003).

In oude teksten en ook in gemeentelijke archieven vinden we regelmatig namen met 'craen'. Toen er nog geen kadaaster bestond, bedachten mensen namen voor percelen of landschapselementen om ze te kunnen aanduiden. Daarbij werd geregeld de naam 'craen' gebruikt. Vaak is de oorsprong van deze naamgeving onduidelijk. Soms werd de naam wel eens foutief voor een Zwarte Kraai *Corvus corone* gebruikt. Zo is er het toponiem 'Kraanberg' in Helchteren. Mogelijk werd deze naam gegeven omwille van een waarneming van een Kraanvogel op die plek. Maar 'bergen' in een heidelandschap (nu 'duinen' genoemd) zijn nu niet precies plekken waar Kraanvogels zich graag ophouden. Die hielden zich voornamelijk op in natte gebieden, zoals heidegebieden of moerassen. De toponiemen 'kranengoor' en 'kranenvoort' werden in de 16de eeuw meermaals in de Vallei van de Zwarte beek vermeld. En laat nu net een 'goor' (moeras) de favoriete plek zijn waar Kraanvogels broeden!

De Europese kraanvogel populatie

Kraanvogels kenden een sterke afname van de 17de tot de 19de eeuw als gevolg van habitatverlies en jacht. Die afname ging gepaard met een behoorlijke inkrimping van het broedareaal, vooral in West- en Zuid-Europa (Johnsgard 1983). De soort verdween als regelmatige broedvogel in Groot-Brittannië omstreeks 1542 (Stanbury et al. 2011), in Frankrijk, Griekenland en Italië in de jaren 1700 en in de meeste Oost-Europese landen in de jaren 1800. Tot het midden van de 20ste eeuw kwamen in een aantal van deze landen alleen nog heel verspreid en onregelmatig enkele paartjes tot broeden. Er zijn meerdere aanwijzingen en zelfs bewijzen dat de Kraanvogel ooit broedvogel was in België. Tenminste in de 16de eeuw moet de Kraanvogel in West-Vlaanderen gebroed hebben. Vandamme (2017) maakt melding van twee broedparen in Meetkerke in 1562. Daarnaast zijn de vele toponiemen met 'kraan' en variaties daarop in heel Vlaanderen bijkomende aanwijzingen dat de soort lang geleden op meerdere plaatsen kan hebben gebroed. Een tastbaar bewijs van broedgevallen in de omgeving van Ename (OV) wordt beschreven in Tack et al. (2021): tussen verschillende opgegraven beenderen van Kraanvogels zaten ook kleinere, meer poreuze botten die duidelijk van onvolgroeide, jonge Kraanvogels afkomstig waren. Na 1830 had België met zekerheid geen wilde broedparen. De soort was met zekerheid ook broedvogel in Nederland. Zo was er het bevelschrift van graaf Maximiliaan van Egmond, die in 1542 het zoeken van eieren van 'craenen' verbood (Braaksma 1957). Ook waren er notities van broedgevallen net over de huidige Nederlandse grens, waarvan de bronvermeldingen echter verloren gingen.

Vanaf de jaren 1960 kwam er een keerpunt in de ongunstige situatie voor Kraanvogels in Europa en begonnen de aantallen opnieuw fors toe te nemen. In West-Europa ging het van 45.000 individuen in 1985 naar 300.000 in 2012. Het totale Europese broedbestand (inclusief Europees Rusland) in de periode 2017-2019 wordt geschat op 140.000-150.000 paar (Schepers 2020). Belangrijke factoren in die toename zijn een betere bescherming, veranderingen in landbouwgebruik (met vooral opkomst van de maïsteelt) en zachtere winters (Deinet al. 2013). Het zwaartepunt in het huidige Europese broedareaal ligt in de landen rond de Baltische Zee (Schepers 2020). Tegenwoordig broeden in Zweden en Finland samen 30.000 paar, in Noorwegen 5.000 en in Denemarken 500 paar. In Duitsland gaat het om ca. 7.500 paar (Wessling 2020).

De laatste decennia heeft de soort zijn verspreidingsgebied ook duidelijk uitgebreid aan de zuid- en westrand. Dit resulteerde o.a. in een rekolonisatie van Nederland waar in 2001 voor het eerst weer een broedgeval werd vastgesteld. In 2021 telden onze noorderburen al 46 paren, waarvan het gros in de noordoostelijke provincies Friesland en Drenthe. De meest zuidelijke broedgebieden situeren zich dicht tegen de Belgisch-Nederlandse grens in Limburg. De Nederlandse broedgebieden bestaan voornamelijk uit ruime, soms duizenden hectaren grote (voormalige) hoogveengebieden. Die zijn veelal onderhevig aan verdroging, waardoor ze voor Kraanvogels enigszins gelijkenissen vertonen met de Kempense heidegebieden met hun vennen.

Nog verder naar het zuidwesten zijn recent ook broedgevallen vastgesteld in Frankrijk, waar een paar een drietal keren heeft gebroed in Normandië en de laatste jaren een vijftal paren in Lotharingen. In Groot-Brittannië is de soort opnieuw broedvogel sinds begin de jaren 1980 en dat na een afwezigheid van meer dan 400 jaar (Standbury et al. 2011). Aanvankelijk bleef het aantal broedparen zeer beperkt maar mede dankzij een herintroductieprogramma in de periode 2010-2014 (webref 4) volgde in het voorbije decennium een snelle toename. In 2021 werden er in totaal reeds 72 paren geteld waarvan er 65 effectief gebroed hebben en samen 40 jongen hebben grootgebracht.

Door de zuidwestwaartse uitbreiding van het broedareaal ligt de trekroute nu ook westelijker, waardoor in België meer trekwaarnemingen worden vastgesteld. In het recente verleden werden in ons land wel al eens langer pleisterende en baltsende vogels vastgesteld, onder meer in de Hoge Venen. Mogelijk is dit de voorbode van nog meer Belgische broedgevallen in de nabije toekomst. In bovenstaand overzicht ontbreekt een broedgeval in het voormalige Zwinpark in Knokke, dat als eerder kunstmatig kan worden beschouwd. Een wat verzwakte jonge Kraanvogel vestigde er zich en vormde in 1996 en 1997 een koppel met een tamme vogel uit de watervogelcollectie. In de open kraanvogelkooi gingen ze tot broeden over. In beide jaren werd één jong geboren maar in 1996 overleefde het jong niet.

Dankwoord

Dit dankwoord is in de eerste plaats gericht aan de terreinmedewerkers van Natuurpunt. Hun hard labeur heeft het mogelijk

gemaakt dat het terrein als broedgebied geschikt werd voor onze Kraanvogels.

Natuurpunt Beringen denkt terug aan haar medewerkers en vrijwilligers die reeds zijn heengegaan, in de eerste plaats aan Robert Bernaerts, onze pionier van de herstelvernatting van het veen. Zij hebben dit mooie gebeuren niet meer kunnen meemaken, maar waren mee de grondleggers van de moeizame strijd en uitbouw van de Zwarte Beek. Natuurpunt Beringen denkt met plezier terug aan de al dan niet nog actieve vrijwilligers en bestuurders uit het verleden, van over heel Vlaanderen, die onder zeer moeilijke omstandigheden het natuurbehouds- en reservatenbeleid en het aankoopbeleid van de Zwarte Beek in de juiste richting hebben gestuurd. Tot slot veel dank aan iedereen die het reservaat steunde op de een of ander manier. Welkom in de Vallei van de Zwarte Beek!

Dank ook aan ANB en aan de VLM voor diverse projecten in het gebied. Met dank aan Gert Vandezande voor het onderzoekwerk van de buitenlandse gegevens en aan Gerald Driessens en de redactie van Natuur.oriolus voor hun ondersteuning.

Chris Onkelinx, Corry Goossens, Christof Van Ackere, Willy Vanlook
chrisonkelinx@gmail.com

Referenties

- An. 2016. Beheerplan Fochteloërveen Op weg naar een levend hoogveen. Provincie Drenthe.
- Bijlsma R. 1999. Prenuptiaal gedrag, voedsel en rui van overzomerende Kraanvogels *Grus grus* in West-Drenthe in 1999. *Drentse vogels* 12(1): 17- 35.
- Deinet S., Ieronymidou C., McRae L., Burfield I.J., Foppen R.P., Collen B. et al. 2013. Wildlife comeback in Europe: the recovery of selected mammal and bird species. Final report to Rewilding Europe by ZSL. BirdLife International and the European Bird Census Council, London.
- Dirks H. 2011. Der Kranich Hauptdarsteller einer Erfolgsgeschichte. Naturschutzverband Niedersachsen.
- Feenstra H. & Kuipers H. 2012. Wat je met rust laat, kan groeien. Het Fochteloërveen. Het Waalt, Steenenkamer.
- Johnsgard P.A. 1983. Cranes of the World: Eurasian Crane *Grus grus*. <https://digitalcommons.unl.edu/bioscicranes/>.
- Nowald G. 2001. Behaviour of Crane *Grus grus* families in their breeding territories in Northeast Germany: Parental care and investment. *Journal of Ornithology* 142: 390-403.
- Nowald G. 2003. Bedingungen für den Fortplanzungerfolg: Zur Öko-Ethologie des Graukranichs *Grus grus* während der Jungenaufzucht. Kranichschutz Deutschland.
- Schepers F. 2020. Common Crane *Grus grus*. In: Keller V., Herrando S., Voříšek P., Franch M., Kipson M., Milanese P. et al. 2020. European Breeding Bird Atlas 2: Distribution, Abundance and Change. European Bird Census Council & Lynx Edicions, Barcelona.
- Schotman A.G.M. 2015. Soortenbeschermingsplan Kraanvogels in Limburg. ARK Natuurontwikkeling, Nijmegen.
- Stanbury A. & The UK Crane Working Group. 2011. The changing status of Common Crane in the UK. *British Birds* 104(8): 432-447
- Stouten N. 2016. De ontwikkeling en bescherming van de kraanvogelpopulatie in Nederland. Vogelbescherming Nederland.
- Tack G., Blondé P., Hermy M. & Van den Brempt P. 2021. 12.000 jaar Bos t'Ename. Sterck en De Vreese, Gorredijk.
- Vandamme L. 2017. Pieter Mouscron en de vogelwereld in de Meetkerkse Moeren in de 16de eeuw. *De Biekorf* 117: 304-311.
- von Blotzheim Glutz. 1973. Handbuch der Vögel Mitteleuropas Band 5 Galliformes und Gruiformes. Akademische Verlagsgesellschaft, Frankfurt am Main. p. 567-606.
- Von Treuenfels C. 2019. Den Kranichen fehlt das Wasser zum Brüten. *RiffReporter Umwelt*.
- Wessling B. 2020. Der Ruf der Kraniche, Goldmann München.

Webreferenties:

- Webref 1: <https://www.hetfochteloerveen.nl>
- Webref 2: <http://www.rtvdrenthe.nl>
- Webref 3: <https://www.kraanvogels.net>
- Webref 4: <https://www.thegreatcraneproject.org.uk>
- Webref 5: <https://www.natuurpunt.be/pagina/kraanvogels-gru-en-dru-de-vallei-van-de-zwarte-beek>

Samenvatting - Summary - Résumé

In 2021 vond in België voor het eerst sinds eeuwen een broedgeval van Kraanvogels plaats. Een koppeltje maakte een nest in een ontoegankelijk moerassig deel van de Vallei van de Zwarte Beek. Kraanvogels stellen zeer hoge eisen aan hun broedomgeving. Het nest lag verborgen op een zeer natte, nauwelijks bereikbare plaats, essentieel om eieren en jongen te behoeden voor predatoren. Ook menselijke verstoring bleef hierdoor achterwege. Hun broedgebied was vrij klein (33 ha), wat erop wijst dat de omstandigheden erheel geschikt moeten geweest zijn, met veel ongewervelden die massaal aan de twee jongen gevoederd werden. De structuurrijke afwisselingen in de vegetaties in de vallei droegen ertoe bij dat de jongen zich gemakkelijk konden voortbewegen en zich bij aankomend gevaar ook goed konden verbergen. Vanuit een zeer goed afgeschermd en verafgelegen plek volgden twee lokale vrijwilligers vrijwel dagelijks het volledige broedproces, tot de twee juvenielen samen met hun ouders de broedplaats verlieten. Dit broedgeval in de Zwarte Beek past in een recente sterke toename van de totale kraanvogelpopulatie in Europa, die gepaard gaat met een uitbreiding van het broedareal in zuidwestelijke richting.

First breeding of Common Crane *Grus grus* in Belgium

In 2021, for the first time in centuries a pair of Common Cranes bred successfully in the Province of Limburg. A pair made a nest in an inaccessible, swampy part of the Valley of the Zwarte Beek. Common Cranes are known to require high standards for their breeding environment. Their nest was well-hidden in a very wet barely accessible place, essential to protect eggs and young from predation. Human disturbance was avoided during the whole breeding season. The Common Cranes' territory was rather small for the species (33 ha), indicating that conditions must have been extremely suitable, with many invertebrates to feed to the two youngsters. High variations in vegetation types made it possible for the chicks to easily and quickly move from one part to another and to hide in higher parts of the vegetation in case of danger. The whole breeding process was monitored and described by two volunteer birders, observing the Common Cranes from a well-hidden place and from a safe distance. The breeding of Common Cranes in the Valley of the Zwarte Beek fits in with the recent strong increase of the Common Crane population in Europe, with a rapid expansion of the breeding area in a southwesterly direction.

Premier cas de reproduction de Grue cendrée *Grus grus* en Belgique

En 2021, pour la première fois depuis de nombreux siècles, un cas de reproduction de Grues cendrées a eu lieu en Belgique. Un couple a fait un nid dans une partie inaccessible et marécageuse de la vallée de la Zwarte Beek. Les grues sont connues pour les exigences très élevées qu'elles imposent à leur milieu de reproduction. Le nid était caché dans un endroit très humide et à peine accessible, essentiel pour protéger les œufs et les jeunes des prédateurs. Les perturbations humaines ont également été évitées grâce à cet emplacement. La zone de reproduction des Grues cendrées était assez petite (33 ha), ce qui indique que les conditions devaient être très propices, avec de nombreux invertébrés pour nourrir les deux jeunes en masse. Les variations structurantes de la végétation dans la vallée ont contribué au fait que les jeunes pouvaient se déplacer facilement et ils pouvaient bien se cacher dans la haute végétation. Depuis un endroit très bien protégé et isolé, deux volontaires locaux ont suivi tout le processus de reproduction. Ce cas de reproduction dans la vallée de la Zwarte Beek s'inscrit dans une récente forte augmentation de la population totale de grues en Europe, qui s'accompagne d'une expansion de la zone de reproduction vers le sud-ouest.